

LINGVOMAMLAKATSHUNOSLIK MATERIALLARINING CHET TILLARINI O‘QITISHDA MADANIYATLARARO KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Mamajonova Gulnoza

Namangan davlat pedagogika instituti

Xorijiy til va adabiyoti yo‘nalishi yo‘nalishi talabasi

Ilmiy rahbar: Yuldashev Og‘abek Komiljon o‘g‘li

Namangan davlat pedagogika instituti

Xorijiy tillar kafedrasida katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Mazkur maqolada lingvomamlakatshunoslikning nazariy asoslari, uning til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni o‘rganishdagi o‘rni hamda chet tillarini o‘qitish jarayonidagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, lingvomamlakatshunoslik materiallari orqali o‘quvchilarda madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani shakllantirish, milliy-madaniy qadriyatlarni anglash va autentik muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: lingvomamlakatshunoslik, til va madaniyat, madaniyatlararo kommunikatsiya, kommunikativ kompetensiya, milliy-madaniy qadriyatlar, chet tilini o‘qitish, lingvokulturologiya, pragmatik yondashuv.

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические основы лингвострановедения, его роль в изучении взаимосвязи языка и культуры, а также значение в процессе обучения иностранным языкам. Особое внимание уделяется формированию межкультурной коммуникативной компетенции, пониманию национально-культурных ценностей и развитию навыков аутентичного общения посредством лингвострановедческих материалов.

Ключевые слова: лингвострановедение, язык и культура, межкультурная коммуникация, коммуникативная компетенция, национально-культурные ценности, обучение иностранным языкам, лингвокультурология, прагматический подход.

Abstract

This article examines the theoretical foundations of linguocountry studies, its role in exploring the relationship between language and culture, and its significance in foreign language education. The study highlights the importance of linguocultural materials in developing intercultural communicative competence, understanding national and cultural values, and enhancing authentic communication skills.

Keywords: linguocountry studies, language and culture, intercultural communication, communicative competence, national and cultural values, foreign language teaching, linguoculturology, pragmatic approach.

Lingvomamlakatshunoslik ta'lim jarayonida til o'qitishning chuqur, madaniy kontekstli va kommunikativ yo'nalishlarini ta'kidlash orqali til o'rganuvchilarga real hayotiy situatsiyalarni anglashga, madaniy tafovutlarni tan olishga va muloqotda o'zini to'g'ri tutishga yordam beradi. Lingvomamlakatshunoslik - bu til va mamlakat madaniyati o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ilmiy asosda o'rganadigan lingvokulturologiyaning bir yo'nalishi bo'lib, u tilni nafaqat kommunikativ vosita, balki madaniy kodlar va ijtimoiy-historik tizim sifatida tahlil qiladi. Til va madaniyat bir-birini boyituvchi tizim sifatida qaraladi, chunki til faoliyati madaniyatning ijtimoiy, tarixiy va etnopsixologik qatlamlarini aks ettiradi. Lingvomamlakatshunoslik yondashuvi tilni kontekstual, madaniy va funksional jihatdan chuqur tahlil qilishga imkon yaratadi.

Lingvomamlakatshunoslikning muhim tamoyillaridan biri til va madaniyatning o'zaro bog'liqligi hisoblanadi. Til muayyan xalqning tarixiy taraqqiyoti, turmush tarzi, urf-odatlar va milliy qadriyatlarini aks ettiruvchi ijtimoiy-madaniy hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli xorijiy tilni o'qitishda lingvistik birliklarni faqat grammatik yoki leksik jihatdan emas, balki ularning madaniy mazmuni bilan birgalikda o'rganish zarur. Ayniqsa, lingvomamlakatshunoslikka oid matnlar o'quvchilarga til va madaniyat o'rtasidagi uzviy munosabatni anglash imkonini beradi. Natijada o'quvchilarda til birliklarining qo'llanish sharoiti, milliy xususiyatlari va pragmatik ma'nolarini to'g'ri idrok etish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa kommunikativ kompetensiyaning rivojlanishiga xizmat qiladi.

Lingvomamlakatshunoslikning yana bir muhim tamoyili madaniyatlararo muloqotga tayyorlikni shakllantirish bilan bog'liqdir. Zamonaviy ta'lim sharoitida chet tilini o'rganish nafaqat yangi til tizimini egallash, balki boshqa xalqlarning madaniyati, an'analari va ijtimoiy qadriyatlarini tushunishni ham nazarda tutadi. Lingvomamlakatshunoslik materiallari orqali o'quvchilar turli madaniyatlar o'rtasidagi o'xshash va farqli jihatlarni tahlil qilishga o'rganadilar.¹ Bu esa ularda tolerantlik, madaniy xilma-xillikka hurmat va samarali madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Bundan tashqari, lingvomamlakatshunoslikka oid matnlar o'quvchilarning bilish faolligini oshirish va o'quv motivatsiyasini kuchaytirishda ham muhim vosita hisoblanadi.² Mamlakatshunoslik mazmunidagi matnlar orqali o'quvchilar o'rganilayotgan til sohiblarining kundalik hayoti, ta'lim tizimi, milliy bayramlari, tarixiy obidalar va

¹ Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi. Qayta ishlangan va to'ldirilgan nashr. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – B. 78–82

² Irisqulov M.T., Hoshimov O'.H., Yoqubov I.Y. Ingliz tili o'qitish metodikasi. – Toshkent: Tafakkur Bo'stoni, 2021. – B. 95–101.

zamonaviy ijtimoiy jarayonlari haqida bilimlarga ega bo'ladilar. Bu esa chet tilini o'rganish jarayonini hayotiy va mazmunli tusga kiritib, o'quvchilarning kommunikativ ehtiyojlarini rivojlantiradi hamda tilni amaliy qo'llashga bo'lgan qiziqishini oshiradi.³

Lingvomamlakatshunoslikning nazariy asoslaridan biri konseptual va semantik yondashuv tamoyili hisoblanadi. Mazkur tamoyil til birliklarining nafaqat lug'aviy ma'nosini, balki ular orqali ifodalanadigan milliy-madaniy mazmunni ham o'rganishni nazarda tutadi. Har bir xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va ijtimoiy tajribasi tilda o'z aksini topganligi sababli ayrim so'z va iboralar muayyan madaniyatga xos konseptlarni ifodalaydi. Shu bois bir xil til birligi turli madaniy muhitlarda turlicha mazmun kasb etishi mumkin. Masalan, ingliz tilidagi "home" so'zi oddiygina yashash joyini emas, balki oilaviy iliqlik, xotirjamlik va shaxsiy makon kabi tushunchalarni ham anglatadi. O'zbek tilidagi "mehmondo'stlik" konsepti esa milliy qadriyatlar, hurmat va insoniy munosabatlar bilan chambarchas bog'liq holda namoyon bo'ladi. Bunday til birliklarining mazmunini to'g'ri anglash o'quvchilarga nafaqat chet tilini, balki ushbu til sohiblarining madaniy tafakkurini ham chuqurroq tushunish imkonini beradi.

Lingvomamlakatshunoslikning yana bir muhim xususiyati uning interdisipliner xarakterga ega ekanligidir. Ushbu yo'nalish til va madaniyat munosabatlarini tadqiq etishda bir nechta fanlar yutuqlariga tayanadi. Xususan, tilshunoslik til birliklarining tuzilishi va ma'nosini o'rgansa, antropologiya va etnologiya xalqning urf-odatlarini, an'analari hamda turmush tarzini tahlil qiladi. Psixologiya esa madaniy qadriyatlarning inson tafakkuri va nutq faoliyatiga ta'sirini izohlaydi. Mazkur fanlarning integratsiyasi natijasida lingvomamlakatshunoslik til birliklarida mujassam bo'lgan milliy-madaniy axborotni har tomonlama tadqiq qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu jihatdan ushbu yondashuv xorijiy tillarni o'qitish jarayonida o'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirish, ularda boshqa xalqlarning madaniyati va qadriyatlariga nisbatan hurmat tuyg'usini shakllantirish hamda samarali muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim metodologik asos vazifasini bajaradi.⁴

Lingvomamlakatshunoslikning muhim metodologik asoslaridan biri pragmatik va kontekstual tamoyil hisoblanadi. Mazkur tamoyilga ko'ra, til birliklari faqat lug'aviy yoki grammatik ma'nosi bilan emas, balki ularning muayyan kommunikativ vaziyatdagi qo'llanish xususiyatlari orqali ham tahlil qilinadi. Har qanday nutq birligi ma'lum ijtimoiy va madaniy muhitda shakllanadi hamda shu muhitning qadriyatlari va kommunikativ me'yorlarini o'zida aks ettiradi. Masalan, ingliz tilidagi "How do you do?" yoki "Nice to meet you" kabi etik formulalar oddiy salomlashish vositasi bo'libgina qolmay, ingliz jamiyatiga xos muloqot madaniyati va nutq odobining ifodasi

³ Mahkamov N.M., Ashurov Sh.S. Madaniyatlararo muloqot va chet tillarni o'qitish masalalari. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022. – B. 54–60.

⁴ Mahkamov N.M., Ashurov Sh.S. Madaniyatlararo muloqot va chet tillarni o'qitish masalalari. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2022. – B. 61–67.

sifatida ham namoyon bo‘ladi. Shu jihatdan lingvomamlakatshunoslik til birliklarining pragmatik mazmunini ochib berish orqali o‘quvchilarda autentik muloqot ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, lingvomamlakatshunoslikning yana bir muhim tamoyili tilning evolyutsion va tarixiy taraqqiyotini o‘rganish bilan bog‘liqdir. Til doimiy ravishda rivojlanib boruvchi ijtimoiy hodisa bo‘lib, undagi o‘zgarishlar jamiyatning madaniy, siyosiy, iqtisodiy va ma‘naviy taraqqiyoti bilan chambarchas aloqador hisoblanadi. Har bir davr o‘zining ijtimoiy ehtiyojlari, dunyoqarashi va qadriyatlariga mos ravishda til tarkibiga yangi so‘zlar, iboralar va atamalarni olib kiradi yoki ayrim birliklarning ma‘nosini o‘zgartiradi. Shu sababli til xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va ijtimoiy tajribasini saqlovchi muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Lingvomamlakatshunoslik til birliklarini ularning paydo bo‘lish tarixi, rivojlanish bosqichlari va madaniy konteksti bilan birgalikda o‘rganishni nazarda tutadi. Chunki ko‘plab leksik birliklar, frazeologizmlar va madaniy realiyalar muayyan tarixiy voqealar, siyosiy jarayonlar yoki milliy an‘analar ta‘sirida shakllangan bo‘ladi. Masalan, ingliz tilidagi “Big Ben”, “Westminster”, “Commonwealth”, “The Crown” kabi birliklar Buyuk Britaniyaning davlat boshqaruvi, monarxiya tizimi va tarixiy taraqqiyoti bilan bog‘liq bo‘lib, ular nafaqat til birligi, balki muhim madaniy va tarixiy axborot manbai ham hisoblanadi. Xuddi shuningdek, o‘zbek tilidagi “mahalla”, “hashar”, “oqsoqol”, “navro‘z” kabi tushunchalar xalqimizning asrlar davomida shakllangan milliy qadriyatlari, ijtimoiy munosabatlari va turmush tarzini aks ettiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yuldashev, O. (2025, July). O‘ZBEK VA INGLIZ TEZ AYTISHLARINING DIALEKTAL XUSUSIYATLARI. In *Conferences* (Vol. 1, No. 1).
2. Komiljon o‘g‘, Y. O. A. (2026). METHODOLOGY OF DEVELOPING ENGLISH LEXICAL AND PRONUNCIATION SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH TONGUE TWISTERS. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 94(3), 161-165.
3. Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. W. H. Freeman.
4. Berk, R. A. (2013). Multimedia teaching with video clips: TV, movies, YouTube, and mtvU in the college classroom. *International Journal of Technology in Teaching and Learning*.
5. Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2000). Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education. *The Internet and Higher Education*, 2(2–3), 87–105.
6. Hew, K. F., & Cheung, W. S. (2010). Use of Web 2.0 technologies in K–12 and higher education: The search for evidence-based practice. Springer.
7. Kukulska-Hulme, A. (2012). How should the higher education workforce adapt to advancements in technology for teaching and learning? *The Internet and Higher Education*, 15(4), 247–254.